

CESTA K BRATISLAVSKÉMU KREMATORIUMU

THE ROUTE TO THE BRATISLAVA CREMATORIUM

Markéta Svobodová

Jen velice málo staveb z dvacátého století a speciálně těch poválečných má svou vlastní monografii,¹ budova bratislavského krematoria od nestora slovenské architektury Ferdinanda Milučkého (*1929) se jí dočkala. Bratislavské krematorium, první na slovenském území, je jednou z ikonických staveb šedesátých let 20. století a architekt Milučký za tuto realizaci obdržel právem Cenu Dušana Jurkoviče a další ocenění. K padesátinám stavby vydalo nakladatelství Slovart slovensko-anglickou publikaci pod názvem *Na konci cesty. Krematórium v Bratislave*. Autor textu Matúš Dulla, který stojí rovněž za Milučkého monografií,² téma pojal kontextuálně – knihu rozdělil do sedmi samostatných kapitol: Historie, Architekt, Architektúra bratislavského krematoria, Les / urnový háj, Tri sochy, Po pol storočí, oddělených celostránkovými snímky fotografie Olji Triašky Stefanović, zachycující exteriér a interiér stavby i její okolí v melancholickém plynutí času roční doby.

Autor začíná příběh stavby historickým exkurzem o vzniku kremačního hnutí, nastiňuje atmosféru v rigorózním Rakousku-Uhersku, kde pohřbívání žehem nebylo povoleno, a věnuje pozornost v té době volnomyšlenkářsky zaměřeným společenským a politickým skupinám i jednotlivcům a jejich boji za realizaci stavby na území Slovenska. V tomto kontextu je zajímavé, že zastánci pohřbu žehem byli v Bratislavě, co se týká vybudování krematoria, aktivní již od roku 1889; přibližně v téže době prosazoval uzákonění fakultativního pohřbu žehem v pražské městské radě i Vojtěch Náprstek. Změna v legislativě však přišla až po rozpadu Rakouska-Uherska se zákonem známým pod názvem „Lex Kvapil“ (1919), jímž bylo pohřbívání žehem na území nově vzniklé Československé republiky povoleno. Ani v tomto meziválečném období však na Slovensku, díky silnému vlivu katolické církve, nebylo možné krematorium realizovat, vzniklo pouze několik staveb na území Čech a Moravy. Meziválečná doba byla poznamenána polemikou vedenou

s římskokatolickou církví – architekti se snažili nahradit dosavadní dogmata novými myšlenkami, ty však musely být podány odpovídající esteticou a symbolickou formou. Jen postupně se odpoutávali od forem sakrálních staveb a templů, snad nejdále se dostal ve stavbě brněnského krematoria (1925 – 1930) architekt Ernst Wiesner.

V šedesátých letech, kdy sama katolická církev pohřbívání žehem po druhém vatikánském koncilu uznala, se mohli architekti tomuto tématu věnovat svobodněji. Výstavba bratislavského krematoria spadá právě do tohoto liberálnějšího období. Příznivě nakloněná dobová atmosféra by však pro nevěšední realizaci nestačila, bylo nezbytné zaangažovat i výjimečného architekta a nalézt pro tuto stavbu nejvhodnější lokalitu. Jen díky tomuto „propojení“ mohla vyrůst ve stráni při Hodonínské silnici tato obdivovaná moderní stavba. Matúš Dulla logicky vyčlenil v knize samostatnou kapitolu osobnosti a dílu architekta Ferdinanda Milučkého, kterého, jak autor uvádí, už jeho pedagog Jan E. Koula označil za „jednoho z výtvarně nejnadanějších mladých slovenských architektů“. Vedle architektořských výtvarných kvalit zdůrazňuje v souvislosti se stavbou krematoria rovněž Milučkého cit pro terén, který dokázal právě zde mistrovsky využít a „umocnit jeho skryté možnosti“. Dulla, znalý podrobně Milučkého díla, rozebírá dále v kapitole o bratislavském krematoriu formální a ideové vlivy, které mohly na stavbu působit – od nizozemského neoplasticismu nebo organické architektury Franka Lloyda Wrighta přes zakladatele internacionálního stylu a propagátora abstrakce a variabilních půdorysů Ludwiga Miese van der Rohe až k poválečné skandinávské architektuře. Inspiračních zdrojů jistě bylo mnoho, včetně místních vernakulárních, což stavbě neubírá na její síle, sám architekt se v jednom ze svých rozhovorů vyjádřil: „Ke každému problému se staví architekt celým svým poznáním a osobností, což se zákonitě projeví na výsledku. Samozřejmě, poznání se

MATÚŠ DULLA
OLJA TRIAŠKA STEFANOVIĆ

NA KONCI CESTY
Krematórium v Bratislave

AT THE END OF THE ROAD
The Bratislava Crematorium

MATÚŠ DULLA,
OLJA TRIAŠKA STEFANOVIĆ

NA KONCI CESTY. KREMATÓRIUM
V BRATISLAVE / AT THE END OF
THE ROAD. THE BRATISLAVA
CREMATORIUM

2017, Bratislava: Slovart. 128 s.
ISBN: 978-80-556-2985-8

dá postupně abstrahovat, základ je však tentýž. Důležité je, aby každý běžel po své cestičce a hledal způsoby, jak se přiblížit k cíli. Možná všichni běžíme k jednomu cíli, ale po různých cestách – a v tom je ten přínos autorství.“³

Nemenší pozornost autor knihy věnoval okolí stavby „ve stráni opřené o les“ a urnovému háji, který je v podstatě přirozeným lesem. V souvislosti s prosklenou stěnou hlavní obřadní síně, otevřenou romanticky do přírody, Matúš Dulla připomíná kapli ve finské Otaniemi (1954). Také dřívější expresionista Ludwig Mies van der Rohe se v jednom z rozhovorů s Christianem Norbergem-Schulzem zmínil, že příroda by měla žít svůj vlastní život a že bychom ji neměli rušit barevností našich domů, ale měli bychom se snažit spojit přírodu, domy a lidi ve vyšší jednotu: „Vidíte-li přírodu skleněnými stěnami domu paní Farnsworthové, dostane se jí hlubšího významu (...), dokáže toho o sobě daleko více vypovědět – stává se součástí velkého celku.“⁴ Milučký ve svém konceptu krematoria spojeného s urnovým hájem – lesem a se třemi výraznými plastikami šel podobnou cestou. Matúš Dulla tuto „cestu“ rozfázoval do několika čtivých tematických kapitol a fotografa Olja Triaška Stefanović do řady snímků tak, aby čtenáře komplexně a zároveň detailně seznámili s dílem, které historici architektury ne nadarmo označují za Milučkého opus magnum.

¹ Z publikací na podobné téma viz například BLAŽKOVÁ, Gabriela et al., 2013. *Smuteční síň v Brně-Židenicích / The mourning hall in Brno-Židenice*. Brno: Vysoké učení technické v Brně.

² DULLA, Matúš, 1998. *Architekt Ferdinand Milučký*. Bratislava: Spolok architektov Slovenska.

³ Ferdinand Milučký. Kvalita je imperativ. Dostupné z: <https://www.asb-portal.cz/architektura/architekti/ferdinand-milucky-kvalita-je-imperativ>.

⁴ MIES VAN DER ROHE, Ludwig, 2000. *Stavění*. Praha: Arbor Vitae, s. 16.